

Η ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ*

Δρ. Ουρανία Καλούρη - Αντωνοπούλου

Καθηγήτρια Παιδαγωγικής, ΣΕΛΕΤΕ

Στο χώρο της εκπαίδευσης, του σχολείου, η Συμβουλευτική είναι συμβουλευτική της παιδαγωγικής σχέσης, συμβουλευτική των μαθημάτων, του επαγγελματικού προσανατολισμού, της ψυχολογίας του μαθητή και των γονιών του. Βοηθά στην επίλυση των προβλημάτων του μαθητή σε σχέση με το εκπαιδευτικό ίδρυμα, τις διαπροσωπικές του σχέσεις, τις σχέσεις και τις αντιθέσεις του με τους γονείς, στοχεύει στη μείωση του άγχους μέσα απ' τη σωστή καθοδήγηση και τον επαγγελματικό προσανατολισμό, στην αυτογνωσία και αυτοεκτίμηση, στη σωστή κατανομή του ελεύθερου χρόνου. Η θέση της συμβουλευτικής στο σημερινό ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, τα προβλήματα που έρχεται και καλείται να επιλύσει ή έχει να αντιμετωπίσει, οι δυσκολίες εφαρμογής της στο σχολείο και οι δυνατότητες ανάπτυξής της είναι τα κύρια σημεία της εισήγησής μας.

Έχουν ήδη προηγηθεί οι τοποθετήσεις των συναδέλφων πάνω σε θέματα συμβουλευτικής.

Θεωρώ λοιπόν περιπό να προσπαθήσω να αναλύσω όρους και να περιγράψω καταστάσεις ήδη γνωστές σε όλους σας, τη στιγμή μάλιστα που καθημερινά βλέπουμε όλο και περισσότερα άρθρα και δημοσιεύσεις στον ευρύτερο χώρο των κοινωνικών-ανθρωπιστικών επιστημών να τεκμηριώνουν την αναγκαιότητα των υπηρεσιών συμβουλευτικής.

Έτσι, μέσα στο χρόνο που μου έχει διατεθεί θα προσπαθήσω να σκιαγραφήσω τη θέση της συμβουλευτικής στο σημερινό ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, τα προβλήματα τα οποία καλείται να αντιμετωπίσει και να βοηθήσει στην επίλυσή τους, ποιες δυσκολίες εφαρμογής του θεσμού και ανάπτυξής του στο χώρο του σχολείου παρουσιάζονται και ποιες οι προοπτικές ανάπτυξής του.

Ας μην ξεχνάμε ότι το παιδί κάθε εκπαιδευτικής βαθμίδας, δεν είναι μόνο ένα άτομο το οποίο αντιλεί γνώσεις από το "σχολείο" στο οποίο φοιτά, αλλά συγχρόνως είναι και ένα άτομο το οποίο

* Εισήγηση στην ημερίδα "Συμβουλευτική έννοια - σκοπός - Ειδικές εφαρμογές" που οργάνωσαν στην Αθήνα στις 23 Μαΐου 1992, η Ελληνική Εταιρεία Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού (Ε.Λ.Ε.Σ.Υ.Π.) και ο Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (Σ.Κ.Λ.Ε.)

αντλεί και αντίστοιχα μεταδίδει παντός είδους επιδράσεις, εμπειρίες, επιρροές, τόσο των διαφόρων παιδαγωγικών μεθόδων που χρησιμοποιούνται, όσο και των προβλημάτων τα οποία καθημερινά ανακύπτουν και αφορούν πολλές πτυχές της προσωπικότητάς του.

Όπως γίνεται αντιληπτό, τα προβλήματα αυτά μπορεί να είναι προβλήματα προσαρμογής στο εκπαιδευτικό ίδρυμα στο οποίο φοιτά, προβλήματα διαπροσωπικών σχέσεων (συμμαθητές, δάσκαλοι...), προβλήματα επικοινωνίας με γονείς και λοιπά ανήλικα άτομα, οικονομικά προβλήματα, συναισθηματικά, προβλήματα στις σχέσεις του με το άλλο φύλο κ.ά.

Όμως ο μαθητής του σχολείου, του δημοτικού, γυμνασίου, λυκείου ή ακόμη και ο φοιτητής - σπουδαστής της τριβάθμιας εκπαίδευσης βρίσκεται αδύναμος πολλές φορές να αντιμετωπίσει τα όποια προβλήματά του ή τις όποιες δυσκολίες επικοινωνίας.

Πολλές φορές ακόμη, τα προβλήματα του μαθητή έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις επιδόσεις του στο σχολείο, και κατ' επέκταση στην αυτοεκτίμησή του, στις σχέσεις του με το δάσκαλο, το γονιό ή τον συμμαθητή. Έχουν επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία - ας μη ξεχνάμε το υψηλό βαθμό άγχος που έχουν οι σημερινοί νέοι-, στις σχέσεις με το άλλο φύλο, στη γενικότερη τοποθέτηση του παιδιού, του νέου, ως προς τη ζωή, στον επαγγελματικό του προσανατολισμό.

Ο σημερινός νέος, ο σημερινός μαθητής βρίσκεται πολλές φορές - αν όχι τις περισσότερες - σε αδυναμία να ξεπεράσει μόνος του τα όποια του προβλήματα.

Εδώ βρίσκεται η αναγκαιότητα ύπαρξης των υπηρεσιών συμβουλευτικής στο σχολείο. Όπως ο κ. Δημητρόπουλος σημειώνει: "συμβουλευτική είναι η διαδικασία εκείνη κατά την οποία είτε κατά τρόπο ατομικό είτε κατά τρόπο ομαδικό ένα ειδικευμένο άτομο συνεξετάζει με τον μαθητή ή τους μαθητές θέματα ή προβλήματα που τους απασχολούν και τους διευκολύνει στη λύση τους" (Δημητρόπουλος, 1989). Θέματα ή προβλήματα, θα συμπληρώναμε εμείς τα οποία οι μαθητές οποιασδήποτε εκπαιδευτικής βαθμίδας δυσκολεύονται μόνοι τους να επιλύσουν, η οικογένειά τους αδυνατεί να τα βοηθήσει, οπότε και η ευθύνη και η υποχρέωση ανήκει πλέον στη σφαίρα του σχολείου.

Έτσι, όταν μιλάμε για προβλήματα του μαθητή του Δημοτικού σχολείου ή του Γυμνασίου, αυτά είναι συνήθως προβλήματα που σχετίζονται με τα μαθήματα στο σχολείο, τον τρόπο μελέτης, την οργάνωση και κατανομή του ελεύθερου χρόνου, με τη σχολική αποτυχία, προβλήματα οικογενειακά ή συννηθέστερα προβλήματα σχετικά με τον εκπαιδευτικό - επαγγελματικό προσανατολισμό.

Για τον μαθητή του Λυκείου, για τον έφηβο, τα προβλήματά του κυρίως είναι σε σχέση με τις ετερόφυλες σχέσεις, σε σχέση με συναισθηματικά ή κοινωνικά θέματα, σε σχέση με τη λήψη αποφάσεων, τον επαγγελματικό προσανατολισμό και τον προγραμματισμό του απέναντι στο άνοιγμα που έρχεται να κάνει τελειώνοντας το λύκειο στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο.

Ακόμη, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η συμβουλευτική στο σχολείο έχει καθαρά προληπτικό λόγο, βοηθώντας το άτομο να συγκεντρώσει και να αφομοιώσει πληροφορίες πάνω στο είδος της ζωής που από τη μια επιθυμεί και από την άλλη του προσφέρεται να ζήσει.

Ο Πρόεδρος της ΕΛΕΣΥΠ καθορίζει σαν προβλήματα, με τα οποία ασχολείται η συμβουλευτική, οποιαδήποτε κατάσταση που μπορεί να εμποδίσει τη φυσιολογική ανάπτυξη και εξέλιξη οποιασδήποτε πλευράς της προσωπικότητας του ατόμου ή την πραγμάτωση των κοινωνικά αποδεκτών σκοπών που έχει θέσει το άτομο (Δημητρόπουλος, 1991).

Εμείς θα τολμούσαμε να πούμε επιπλέον συμμεριζόμενοι την άποψη του Α. Leon που μιλάει για Ψυχοπαιδαγωγική του Προσανατολισμού και του M. Debesse που μιλά για θεραπευτική παιδαγωγική,

ότι στο χώρο του σχολείου η συμβουλευτική είναι συμβουλευτική της παιδαγωγικής σχέσης, συμβουλευτική των μαθημάτων, του επαγγελματικού προσανατολισμού, της ψυχολογίας του μαθητή, συμβουλευτική όπου η κάθε στάση και το κάθε πρόβλημα του μαθητή δεν αντιμετωπίζεται μεμονωμένα, αλλά σε συνάρτηση με τη γενική τοποθέτηση και στάση του τόσο στο εσωσχολικό όσο και στο εξωσχολικό περιβάλλον.

Σήμερα, στα σχολεία της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ειδικότερα στις τάξεις Α' Β' Γ' γυμνασίου, Α' και Β' λυκείου Α' ΤΕΛ, μιλάμε - ήδη από το 1976 (στην αρχή πειραματικά) - για ΣΕΠ, ειδικότερα δε στο μάθημα ΣΕΠ, το οποίο έχει επιμέρους στόχους αναλυτικά για κάθε τάξη εφαρμογής του. Στόχους οι οποίοι συνοπτικά κινούνται σε συγκεκριμένους άξονες επιδιώκοντας: κατανόηση του ρόλου των μαθητών, ευαισθητοποίησή τους στη λήψη αποφάσεων, ενημέρωση για τους τρόπους και τις πηγές πληροφόρησης, ανάγκη συσχετισμού ενδιαφερόντων και επαγγέλματος, εκλογή δέσμης και τέλος μετάβαση στην ενεργό ζωή.

Η ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή μπορούμε να πούμε ότι επιδιώκεται κύρια στις 2 πρώτες τάξεις του Γυμνασίου, ενώ από τη Γ' Γυμνασίου και μετά το κέντρο βάρους μετατοπίζεται από τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του μαθητή, στην άσκηση για λήψη αποφάσεων, τον επαγγελματικό προσανατολισμό και την προετοιμασία για την ενεργό επαγγελματική ζωή.

Κύρια στοιχεία του ΣΕΠ σήμερα στο σχολείο είναι η πληροφόρηση για σπουδές και επαγγέλματα, είναι οι συζητήσεις και οι ομαδικές ασκήσεις, οι επαφές με εργαζομένους και επιπλέον η συνεργασία με τους γονείς (όταν και αν αυτή είναι δυνατή).

Στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο υπάρχει η ομάδα ΣΕΠ η οποία εξετάζει και δημιουργεί τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την εφαρμογή του Ε. Προσανατολισμού, σε κάθε γραφείο και Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης υπάρχει ένας υπεύθυνος ΣΕΠ για την καλύτερη εφαρμογή του θεσμού στην περιοχή του και στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Β/θμιας εκπαίδευσης υπάρχει ο καθηγητής ΣΕΠ ο οποίος αφού έχει εκδηλώσει ενδιαφέρον για το θεσμό έχει επιμορφωθεί στην καλύτερη περίπτωση σε σχετικά θέματα με 3ήμερα, 5θήμερα ή 5μηνια σεμινάρια ή αντίστοιχα έχει ειδικευθεί σε θέματα ΣΕΠ στο εξωτερικό.

Όμως, όπως βλέπουμε στο χώρο του σχολείου, στο χώρο της εκπαίδευσης μιλάμε για Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό, ειδικότερα για μάθημα Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού και όχι για Συμβουλευτική.

Μήπως όμως ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός δεν είναι ένα κομμάτι της Συμβουλευτικής και δεν παίζει ένα πολύ θετικό ρόλο στην εξέλιξη του παιδιού και του εφήβου;

Ας μη ξεχνάμε ότι ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός αρχίζει να γίνεται πραγματικότητα, στην εκπαίδευση από το 1976, στοχεύοντας στο να βοηθήσει τον μαθητή, το παιδί και τον έφηβο, να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες της ζωής, στις νέες εξελίξεις στην αγορά εργασίας, στην ανάγκη για εξειδικευμένο δυναμικό, στις νέες επαγγελματικές δραστηριότητες.

Η εκλογή όμως του επαγγέλματος και η προσαρμογή του νέου στο άνοιγμά του στη ζωή δεν είναι ένα από τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει το παιδί και κύρια ο έφηβος και δεν είναι ένα πρόβλημα καθαρά παιδαγωγικό-συμβουλευτικό;

Σύμφωνα με την ομάδα εργασίας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου στόχος του μαθήματος ΣΕΠ έτσι όπως σήμερα εφαρμόζεται στο σχολείο είναι να συνειδητοποιήσει ο μαθητής την κοινωνική του διάσταση, να καλλιεργήσει μέσα στην ομάδα τις ικανότητές του για διαπροσωπικές σχέσεις με πνεύμα

συνεργασίας και όχι ανταγωνισμού, να αναπτύξει πρωτοβουλίες και να ενισχύσει το αυτοσυναίσθημά του.

Αυτοί δεν είναι επιμέρους όμως στόχοι και της συμβουλευτικής;

Η αυτογνωσία δεν είναι συγχρόνως στόχος του Επαγγελματικού Προσανατολισμού και της Συμβουλευτικής;

Η πληροφόρηση πάνω στις ικανότητες του ίδιου του μαθητή όσο και πάνω στις διάφορες όψεις, πλευρές της ζωής για την οποία προετοιμάζεται δεν είναι συγχρόνως στόχος του ΣΕΠ έτσι όπως σήμερα στο σχολείο μας νοείται και εφαρμόζεται, αλλά και της Συμβουλευτικής;

Βέβαια όσο η κοινωνία μας εξελίσσεται, όσο η αγορά εργασίας γίνεται όλο και πιο δύσκολη και περίπλοκη, όσο το ποσοστό της ανεργίας μεγαλώνει, και όσο αλλάζει η παραδοσιακή οικογένεια τόσο περισσότερο αισθητή γίνεται η ανάγκη για Προσανατολισμό ή πιο σωστά για συμβουλευτική, χωρίς όμως τώρα πάντοτε οι λειτουργοί του θεσμού αυτού (ειδικότερα στο χώρο της εκπαίδευσης) να μπορούν να καλύψουν τις απαιτήσεις και τις ανάγκες των νέων.

Αν θελήσουμε να δούμε την πραγματικότητα που επικρατεί σήμερα στο σχολείο της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα δούμε ότι για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός δεν είναι μάθημα, αλλά μια ξεχωριστή δραστηριότητα της οποίας η βάση είναι η αυτογνωσία και η οποία στοχεύει:

- α) στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή,
- β) στην πληροφόρησή του για σπουδές - επαγγέλματα και αγορά εργασίας,
- γ) στην προσπάθεια για αρμονική ένταξη στο κοινωνικό σύνολο (Ομάδα ΣΕΠ Παιδαγωγικού Ινστιτούτου 19)

Πώς όμως αυτοί οι στόχοι μπορούν να επιτευχθούν στο χώρο του σχολείου; Ποιοι οι λειτουργοί του θεσμού - καθηγητές των σχολείων που μπορούν να καλύψουν τους παραπάνω στόχους;

Είναι εύκολο ο καθηγητής της τάξης να είναι συγχρόνως και ο καθηγητής ΣΕΠ, να είναι δηλαδή συγχρόνως και ο λειτουργός της Συμβουλευτικής, ο Σύμβουλος όπως θα λέγαμε και όπως θα έπρεπε;

Οι δραστηριότητες του μαθήματος ΣΕΠ που λαβαίνουν χώρα στο σχολείο πράγματι τείνουν να ανταποκριθούν στους στόχους που η ομάδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου έχει θέσει.

Όμως αν οι διάφορες δραστηριότητες Προσανατολισμού στο σχολείο κατορθώνουν να οδηγήσουν τον μαθητή σε αυτοεκτίμηση, θετική αυτοαντίληψη, αυτογνωσία και να το πληροφορήσουν σε σχέση με το πώς πρέπει να επιλέξει την κατάλληλη σχολική και επαγγελματική κατεύθυνση, οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι η δυνατότητα πληροφόρησης που προσφέρεται στο μαθητή είναι πολύ μικρή. Και είναι πολύ μικρή, γιατί δεν υπάρχει κάποιος οργανωμένος φορέας, κάποια υπηρεσία συγκέντρωσης, επεξεργασίας και παροχής πληροφοριών για σπουδές, επαγγέλματα, αγορά εργασίας. Ο καθηγητής ΣΕΠ όπως άλλωστε και ο Σύμβουλος δεν είναι δυνατό να καλύπτει όλους τους τομείς πληροφόρησης. Βέβαια, έχει τη δυνατότητα και ικανότητα να βοηθήσει τους μαθητές στο να συγκεντρώσουν, αξιολογήσουν και αξιοποιήσουν μόνοι τους πηγές πληροφοριών μέσα από διάφορες εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Εκθέσεις συντονιστών ΣΕΠ άλλωστε διαπιστώνουν ότι οι μαθητές του Γυμνασίου δεν ενθουσιάζονται από τις διδακτικές ενότητες του μαθήματος που αναφέρονται σε κοινωνιολογικά - ψυχολογικά

θέματα και ζητούν αντίστοιχα σε μεγάλο βαθμό επαγγελματική ενημέρωση. Πράγμα που επιβεβαιώνει την αδυναμία του σχολείου να καλύψει τον τομέα πληροφόρησης.

Άλλωστε και από την έρευνα Συμβουλευτική - Προσανατολισμός στη Β'θμια εκπαίδευση (Δημητρόπουλος 1986) διαπιστώνεται ότι όσο πιο ενημερωμένοι είναι οι γονείς σε θέματα ΣΕΠ και πιο καταρτισμένοι οι δάσκαλοι, τόσο περισσότερο η αίσθηση ότι οι μαθητές βοηθιούνται είναι αυξημένη.

Ίσως δεν θα πρέπει να παραλείψουμε εδώ τη σημαντική βοήθεια που ήδη έχουν προσφέρει στους μαθητές οι εκδόσεις του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (και μερικές φορές σε συνεργασία με τον ΟΑΕΔ-συνεργασία που κατά τη γνώμη μου θα έπρεπε να υπάρχει σε μόνιμη βάση) "Δρόμοι μετά το Γυμνάσιο", "Δρόμοι μετά το Λύκειο" και "Οδηγός Επαγγελμάτων".

Ο καθηγητής όμως ΣΕΠ είναι κατάλληλα προετοιμασμένος προκειμένου να προσφέρει τη βοήθεια τόσο του Εκπαιδευτικού - Επαγγελματικού προσανατολισμού, όσο και γενικότερα της Συμβουλευτικής στο μαθητή;

Οι καθηγητές σήμερα ΣΕΠ στο σχολείο είναι στη μεγάλη τους πλειοψηφία - όπως είδαμε - επιμορφωμένοι από ολιγοήμερα ή ολιγόμηνα σεμινάρια σε θέματα ΣΕΠ.

Μπορούμε να ισχυριστούμε ότι καθώς η Συμβουλευτική είναι ένας κλάδος που προϋποθέτει γνώσεις παιδαγωγικής - ψυχολογίας - θεωρία οικονομικών εφαρμογών - οικονομίας - φιλοσοφίας - κοινωνιολογίας και άλλων συναφών επιστημών, πιθανά αυτή η επιμόρφωση δεν είναι αρκετή.

Όμως, νομίζω, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι δεν παύουν οι καθηγητές ΣΕΠ να είναι εκπαιδευτικοί. Και δεν παύουν να έχουν εκείνη την παιδαγωγική ευαισθησία που χαρακτηρίζει τον δάσκαλο, που καταλαβαίνει την αλλαγή της συμπεριφοράς στον μαθητή του, που γνωρίζει τα προβλήματα της οικογένειάς του, που γνωρίζει τα ενδιαφέροντα, τα χαρακτηριστικά και τις ικανότητές του και που ο ίδιος ο μαθητής του τον νοιώθει πρόσωπο εμπιστοσύνης.

Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να σημειώσουμε ότι προτού η συμβουλευτική ή και το μάθημα ΣΕΠ μπει στα σχολεία, ο δάσκαλος αποτελούσε - όπως και σήμερα αποτελεί - πρότυπο κοινωνικής και επαγγελματικής συμπεριφοράς για τον μαθητή και ότι ο δάσκαλος μέσω του όποιου μαθήματος δίδασκε πολλές φορές προχωρούσε σε ομαδική συμβουλευτική, παρέχοντας πληροφορίες, βοηθώντας να γίνουν γνωστά ενδιαφέροντα, κλίσεις, φιλοδοξίες, ικανότητες.

Ας μην ξεχνάμε ότι πάντοτε η συνεργασία δασκάλου-μαθητή υπήρχε, η συνεργασία σχολείου - σπιτιού υπήρχε και ότι ποτέ ο δάσκαλος δεν έπαψε να είναι συμπαραστάτης του μαθητή.

Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να μένουμε στην καλή προαίρεση του δασκάλου. Βέβαια και όχι.

Θα μπορούσε στο εκπαιδευτικό μας σύστημα ήδη από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση να μιλάμε για Συμβουλευτική, για Συμβουλευτική που θα έχει σαν στόχο την αυτογνωσία και την αυτοαντίληψη μέσα από τις κατάλληλες δραστηριότητες, ασκήσεις, παιχνίδια κλπ. Ήδη από το Δημοτικό σχολείο το παιδί πρέπει να συνειδητοποιήσει τους λόγους για τους οποίους η εργασία είναι απαραίτητη, να αντιληφθεί τα ενδιαφέροντά του, τις ικανότητές του. Μέσα στα πλαίσια μιας έρευνας που κάνω σε σχέση με τον Προσανατολισμό, τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού και την ιδεολογικο-πολιτική τους κατεύθυνση μπορώ πολύ πολύ απλά ήδη να παρατηρήσω ότι από τις πρώτες ήδη τάξεις του δημοτικού ξεκινάει μια πρώτη επαφή με τον Προσανατολισμό ότι υπάρχει διαχωρισμός σε επαγγέλματα ανδρικά - γυναικεία, ότι μέσα από τα σχολικά βιβλία διαφαίνεται η αναγκαιότητα της εργασίας, καθώς επίσης

και ότι γίνεται και η γνωριμία του παιδιού μια πρώτη βέβαια γνωριμία, με τα ενδιαφέροντά του, αλλά συγχρόνως και με τις ιδιαίτερες ικανότητες που πιθανό αυτό έχει.

Θα ήταν άλλωστε παράλειψη να μη σημειώσουμε ότι ήδη και από την προσχολική αγωγή γίνεται μια πρώτη μήυση στο Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό και εμείς πιο σωστά θα λέγαμε ότι ήδη από την προσχολική αγωγή διαφαίνεται η ανάγκη Συμβουλευτικής, η ανάγκη ύπαρξης του θεσμού και σ' αυτή τη βαθμίδα εκπαίδευσης.

Στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ο θεσμός θα πρέπει να στοχεύει κύρια στην αυτογνωσία, στη δημιουργία θετικής αυτοεικόνας και θετικής αυτοεκτίμησης. (Ας μην ξεχνάμε ότι όσο ο νέος γνωρίζει καλύτερα τον εαυτό του και όσο περισσότερο πιστεύει σ' αυτόν, τόσο πιο εύκολη και επιτυχής είναι η επαγγελματική του επιλογή και απόφαση.

Θα πρέπει να στοχεύει στη συνειδητοποίηση από πλευράς των μαθητών των αξιών και των ικανοτήτων τους, στη γνωριμία με τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητές τους.

Θα πρέπει να στοχεύει στην πληροφόρηση για τις σπουδές, τα επαγγέλματα, τον κόσμο της παραγωγής.

Θα πρέπει τέλος ίσως περισσότερο από όλα να στοχεύει στην επίλυση των προβλημάτων των νέων παιδιών της Β'θμιας εκπαίδευσης. Προβλημάτων σχετικών όχι μόνο με τον Εκπαιδευτικό και Επαγγελματικό τους προσανατολισμό, αλλά και με τον ευρύτερο προσανατολισμό τους στη ζωή. Προβλημάτων προσαρμογής στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, προβλημάτων διαπροσωπικών σχέσεων, σεξουαλικών προβλημάτων, υγείας, ναρκωτικών, συνεχούς αποτυχίας και απογοήτευσης, άγχους, απόπειρες αυτοκτονιών, υπερβολικής επιθετικότητας, βανδαλισμών, κουλιγκανισμών όπως εύκολα θα λέγαμε.

Για να γίνουν όμως όλα αυτά θα πρέπει να υπάρξει στήριξη του θεσμού από το εκπαιδευτικό μας σύστημα. Θα πρέπει σε κάθε σχολείο να υπάρξει υλικοτεχνική υποδομή, δελτία ατομικών πληροφοριών των μαθητών, χώροι για ατομικές συνεντεύξεις, καλά οργανωμένη βιβλιοθήκη, αίθουσες αυτοπληροφόρησης, δυνατότητα τοποθέτησης των μαθητών σε επαγγελματικό περιβάλλον, δυνατότητα στενής συνεργασίας, ανάμεσα στους γονείς, τον δάσκαλο και τον μαθητή.

Όμως ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός για τον οποίο μιλάμε στο σχολείο ή ο θεσμός Συμβουλευτική - Προσανατολισμός για τον οποίο θα προτιμούσαμε να μιλάμε στον ίδιο χώρο, έχει μόνο θετικά σημεία;

Μέχρι ποιου σημείου θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι συμβάλλει πράγματι στο άνοιγμα του νέου στον κόσμο που τον περιβάλλει ή μήπως θα μπορούσαμε εδώ να σκιαγραφήσουμε μερικά προβλήματα που η ίδια η εφαρμογή του θεσμού θέτει;

Ήδη σχεδόν στην αρχή της έκδοσης της επιθεώρησης "Συμβουλευτική και Προσανατολισμός", το 1987 (τ. 2-3) η Δήμητρα Σκαύδη έθετε το πρόβλημα:

— Είναι πράγματι ανοιχτή ολόκληρη η κλίμακα των ευκαιρών σε όλα τα παιδιά, απ' όποιο επίπεδο της κοινωνικής διαστρωμάτωσης κι αν προέρχονται; Αν ναι, έχει καλώς. Αν όχι, πώς συμβιβάζονται οι στόχοι του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού με την τυχόν ανισότητα των ευκαιριών;

— Πώς θα υπηρετήσει ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός τους σκοπούς του, της ανάπτυξης του ατόμου σ' έναν κόσμο που απειλείται από την ανεργία ή την υποαπασχόληση;

— Τι σημαίνει η υψηλή σχολική επίδοση; σημαίνει κατ' ανάγκη ξεχωριστές δυνατότητες και για

ποιο πράγμα; Η χαμηλή σχολική επίδοση σημαίνει μειωμένες δυνατότητες; μπορεί η σχολική επίδοση να χρησιμοποιηθεί σαν έντιμο επιχείρημα για την άνιση κατανομή του μέλλοντος;

Εμείς μετά από μια 5ετία, θα λέγαμε ότι πράγματι αυτά είναι και παραμένουν σημαντικά προβλήματα.

Θα λέγαμε ότι το να ζητήσει από έναν έφηβο να αποφασίσει για τον Επαγγελματικό του Προσανατολισμό, να αποφασίσει για το μέλλον του, δείχνοντάς του ταυτόχρονα τις δυνατότητες, ικανότητες και κλίσεις του, είναι ταυτόσημο σαν να του λέμε να θέσει τέρμα στις πιθανότητες, σαν να του απαγορεύουμε να ζει στον κόσμο του αριστοτεχνισμού, του ταλέντου και του πολυτάλαντου, και συνεπώς του ονείρου. (Drevillon 1970). Και αυτό δεν είναι ένα από τα σημαντικά προβλήματα που θέτει η εφαρμογή του θεσμού στο σχολείο;

Ο J. Giraudaux έγραφε: “Αρνιόμουν να δείξω την κλίση μου. Δεν ήθελα ακόμη να πω τι θα γίνω... Ένωθα ότι ήμουν ικανός να γίνω αξιωματικός, τραπεζίτης, αρχιτέκτονας. Δεν μπορούσα να το πάρω απόφαση, να δεχτώ το χαρτί που μου έδειχναν και που θα με ανάγκαζε πλέον να γίνω και εγώ ένας απ’ αυτούς, δηλαδή θα με υποχρέωνε να μη χίζω πια καθαρδικούς ναούς, να μην οδηγώ στρατιές, να μη γίνω πιθανά μοναχός...”.

Μήπως λοιπόν πράγματι για τον Προσανατολισμό επιλέγω είναι συνώνυμο του συμβιβάζομαι;

Και αν αυτό γίνεται πράγματι, ποιος ο ρόλος των παιδαγωγών που θα μπορούσαμε να το αποφύγουμε;

Θα λέγαμε ότι γι’ αυτόν ακριβώς το λόγο προτιμούμε να μιλάμε αντί για μάθημα Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού, για τον θεσμό Συμβουλευτική - Προσανατολισμός, στον οποίο η παρουσία της Συμβουλευτικής είναι το ίδιο έντονη με την παρουσία του Προσανατολισμού. Για θεσμό ο οποίος προσπαθεί με το κάθε μάθημα που διδάσκεται στο σχολείο, με την κάθε δραστηριότητα στην οποία συμμετέχει ο μαθητής, να γνωρίσει ο τελευταίος τον εαυτό του, να συνειδητοποιήσει την εικόνα του, να μπορέσει να ονειρευτεί σαν τον J. Giraudaux, αλλά και να χαράξει σε ρεαλιστικές βάσεις τον άξονα της ζωής του.

Μπορούμε να πούμε ότι η συμβουλευτική γίνεται το αντικείμενο όλων των δασκάλων, όλων των εκπαιδευτικών, όλων των παιδαγωγών.

Ότι η Συμβουλευτική δεν είναι δραστηριότητα της στιγμής, δεν είναι δραστηριότητα που μπορεί να περιοριστεί στην Α’ ή Β’ ή Γ’ εκπαίδευση, αλλά δραστηριότητα στην οποία μπορούμε σε κάθε πρόβλημα στη διάρκεια της ζωής μας να ανατρέξουμε.

Οι συνθήκες της ζωής μας συνεχώς αλλάζουν, οι απαιτήσεις στον επαγγελματικό χώρο γίνονται ολοένα και μεγαλύτερες και γι’ αυτό εμείς θα αντιλήσουμε κουράγιο από τα λόγια του G. Mialaret του οποίου είχα την τύχη να είμαι φοιτήτρια και συνεργάτρια και ο οποίος λέει ότι μπορούμε να μιλάμε για Προσανατολισμό σε δύο διαφορετικά επίπεδα: αρχικά στη σχολική μας ηλικία και κατά δεύτερο λόγο στην ηλικία των 40-45 χρόνων.

Οι υπηρεσίες λοιπόν της Συμβουλευτικής έχουν τον χρόνο - χρειάζονται ίσως τα μέσα - να οργανωθούν και να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους τόσο μέσα στο σχολείο - θέμα με το οποίο κύρια ασχοληθήκαμε στην εισήγησή μας, όσο όμως και έξω από το σχολείο σε όλες τις εξωσχολικές μας δραστηριότητες.

Θα πρέπει να παρατηρήσετε ότι δεν αναφέρθηκα σχεδόν καθόλου στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό έγινε για 2 λόγους: αφενός γιατί ήδη το 1988 το θέμα είχε αρκετά καλυφθεί στο

Πανελλήνιο συνέδριο της ΕΛΕΣΥΠ με θέμα ο θεσμός Συμβουλευτική - Προσανατολισμός και η Τριτοβάθμια εκπαίδευση και αφετέρου γιατί στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης η Συμβουλευτική αρχίζει μόλις τελευταία να κάνει την εμφάνισή της, πράγμα όμως πολύ ενθαρρυντικό. Ήδη ιδρύθηκαν και λειτουργούν Συμβουλευτικά κέντρα στο χώρο ορισμένων ΑΕΙ και ΤΕΙ. Εξάίρεση, πρέπει να σημειώσουμε ότι αποτελεί το εκπαιδευτικό ίδρυμα στο οποίο υπηρετώ, η ΣΕΛΕΤΕ, όπου ήδη από το 1979 λειτουργεί γραφείο Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού.

Τελειώνοντας, νομίζω ότι τόσο στην Α΄θμια, Β΄θμια και Γ΄θμια εκπαίδευση πρέπει πλέον να μιλάμε για οργανωμένες υπηρεσίες συμβουλευτικής.

Πρέπει πλέον να έχουμε τη δυνατότητα να προσφέρουμε σε κάθε νέο άτομο τη δυνατότητα γνωριμίας με τον εαυτό του, βοηθώντας το όχι να κλείσει τις φτερούγες και τα όνειρά του πίσω από ένα περιορισμένο εκπαιδευτικό - επαγγελματικό προσανατολισμό, αλλά βοηθώντας το να ανοίξει τις φτερούγες του στον ευρύτερο επαγγελματικό - κοινωνικό χώρο, μέσα απ' τη σωστή πληροφόρηση, μέσα απ' τη σωστή συμβουλευτική σχέση, μέσα απ' την παραδοχή, αποδοχή και γνωριμία με τον εαυτό του και το περιβάλλον του.

Ο λειτουργός της Συμβουλευτικής, ο σύμβουλος δεν είναι ένας μάγος, ούτε ένας δάσκαλος, ούτε μια μηχανή πληροφοριών (DREVILLON, 1974). Έχει σαφώς καθορισμένο ρόλο, να βοηθήσει, καθοδηγήσει, προσανατολίσει το παιδί και να βοηθήσει το κάθε άτομο να τοποθετηθεί σωστά απέναντι στη ζωή. Έχει σαν ρόλο να βοηθήσει το άτομο να ξεκαθαρίσει τη γύρω του πραγματικότητα, αλλά δεν τον οδηγεί. Όπως χαρακτηριστικά με τα λόγια του J. DREVILLON θα λέγαμε, δεν του δίνει το χέρι να περάσει το δρόμο, παρά μόνο αν αυτό είναι τυφλό...

Αυτός νομίζουμε ότι είναι και θα πρέπει να είναι ο ρόλος της Συμβουλευτικής στην εκπαίδευση, στο σχολείο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, Σ.: Συμβουλευτική - Προσανατολισμός στη Β΄θμια Εκπαίδευση. Μια πρώτη προσπάθεια αξιολόγησης του θεσμού. Αθήνα, Καραμπερόπουλος 1986.
2. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, Σ.: Σχολικός Εκπαιδευτικός και Επαγγελματισμός Προσανατολισμός και Συμβουλευτική. Αθήνα, Γρηγόρη 1989.
3. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, Σ.: Συμβουλευτική και Συμβουλευτική Ψυχολογία. Η θεωρία της, η πράξη της, οι εφαρμογές της. Γρηγόρη 1991.
4. DREVILLON, J.: L' orientation scolaire et professionnelle, 1970.
5. DREVILLON, J.: La psychologie de l' adolescent, 1974.
6. MIALARET, G.: Les applications de la psychologie au domaine scolaire, Traité de psychologie appliquée, 1960.
7. ΣΚΑΥΔΗ, Δ.: Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και Προσανατολισμού, τ. 2-3, 1987.
8. ΤΕΤΤΕΡΗ, Ι., ΣΚΑΥΔΗ, Δ., ΡΟΥΣΣΕΑΣ, Π., ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ, Δ.: Αξιολόγηση του Σχολικού Επ. Προσανατολισμού από τους μαθητές της Γ΄ γυμνασίου. Ανάγκες και προσδοκίες της ΠΙ/ΥΠΕΠΘ, 1989.